

Türkiye Turizm Politikaları 8

Engin Pulluk¹

Özet

Türkiye’de turizm hareketlerinin kökeni yıllar öncesine dayanmakla birlikte, günümüzde turizm sektörü modern anlayışlar ve çok yönlü yaklaşımlar çerçevesinde gelişimini sürdürmektedir. Turizm, sadece ekonomik bir faaliyet değil; sosyo-kültürel, çevresel ve politik dinamiklerle iç içe geçmiş, çok aktörlü ve disiplinlerarası bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, turizm politikaları yalnızca turizm gelirlerinin artırılmasına odaklanmamakta, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma, çevresel koruma, kültürel değerlerin yaşatılması ve toplumsal refahın artırılması gibi kapsamlı hedefleri içermektedir. Türkiye’de turizm politikalarının evrimi, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren kamu ve özel sektör iş birliği ile şekillenmiş; planlı kalkınma dönemleriyle birlikte daha sistematik, çok boyutlu ve stratejik bir nitelik kazanmıştır. Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Türkiye Turizm Stratejisi gibi belgeler, turizmi ekonomik büyüme, istihdam yaratma ve bölgesel kalkınmanın aracı olarak konumlandırırken, günümüzde dijitalleşme, yeşil dönüşüm ve kalite standartları gibi modern unsurlar da politika metinlerine dahil edilmektedir.

Türkiye’de turizm politikalarının geliştirilmesinde, ekonomik rasyonalite kadar sosyal adalet, çevresel sürdürülebilirlik ve kültürel bütünlük ilkeleri de ön plandadır. Bu nedenle turizm planlaması, teknik ve ekonomik bir süreç olmanın ötesinde, çok katmanlı sosyo-politik hedeflerle uyumlu dinamik bir politika alanı olarak ele alınmaktadır. Türkiye’de turizm sektörü, devlet politikalarının yanı sıra özel sektör ve sivil toplumun katılımıyla dönüşümünü sürdürmekte; altyapı yatırımları, insan kaynakları gelişimi, tanıtım faaliyetleri ve markalaşma stratejileriyle küresel rekabet gücünü artırmaktadır. Sonuç olarak, turizm politikaları, Türkiye’nin ekonomik kalkınmasında stratejik bir sektör olarak sürdürülebilir büyüme, bölgesel kalkınma ve toplumsal refahın artırılmasına önemli katkılar sağlamaya devam etmektedir.

1 Öğretim Görevlisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, epulluk@mehmetakif.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-7845-1392

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de turizm sektörünün tarihsel gelişimini, turizm politikalarının evrimini ve güncel stratejik yönelimlerini kapsamlı bir biçimde inceleyerek, turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarıyla nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır. Sürdürülebilirlik, yönetim, altyapı iyileştirme ve dijitalleşme ekseninde Türkiye turizminin mevcut durumunu, sektörün çok boyutlu yapısına uygun politika ve kalkınmadaki stratejik rolünü ortaya koymaktır.

1. Turizm Politikası

Turizm hareketleri yüzyıllar öncesine dayanmaktadır ve günümüzde modern dünyada farklı biçimler, anlayışlar ve yöntemlerle gelişim göstermiştir. Turizm, bugün bir sanayi dalı olarak kabul edilmekte ve bu alandaki tüm faaliyetleri kapsayan çok yönlü bir kavramdır (Sezgin, 2001).

Turizm alanına yönelik değerlendirmelerin çeşitlenmesi, farklı politik ve sosyo-ekonomik koşulların gelişimi ile çeşitli bilimsel yaklaşımlar ve tekniklerin katkıları, turizm planlama faaliyetlerinde yeni yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Değişen politik, sosyo-ekonomik şartlar ve teknolojik gelişmeler, planlama süreçlerini şekillendirmektedir (Yeşiltaş, 2015). Turizmin ekonomik, sosyal, politik, teknik, kültürel ve sağlıkla ilgili işlevlerinin etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için alınan tüm önlemlere “Turizm Politikası” denmektedir. Turizm Politikası; turizmin tanıtımını yapmak, turizm alanında iş birliğini sağlamak, turizm endüstrisinin kurulması ve gelişmesine yönelik düzenleyici ve koruyucu tedbirler almak, ayrıca turistik faaliyetleri destekleyici uygulamaları içermektedir (Sezgin, 2001). Örneğin, gençlik turizminin desteklenmesi amacıyla orman kamplarında fiyat indirimi yapılması turizm politikası kapsamında değerlendirilebilmektedir (Hazar, 2003).

Turizm politikası, örgütlü toplumlarda özellikle devlet tarafından turistik gelişimin bilinçli biçimde yönlendirilmesi ve denetlenmesini sağlamaktadır (Usta, 1996). Turizm politikasının dinamik yapısı, turizm ekonomisiyle olan sürekli etkileşiminden kaynaklanmakta olup; zamanla değişen koşullar, teknolojik gelişmeler ve yeni uygulamalar doğrultusunda içerik ve hedeflerinde değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle turizm politikasının, sektördeki gelişmeleri yönlendirebilecek esnek, yenilenebilir ve güncel koşullara uyum sağlayabilen bir yapıda olması gerekmektedir (Mercan, 2015).

1.1. Turizm Politikasının Özellikleri

1.1.1. Dinamik Özellik

Ekonomi bilimi ile onun kuramsal verilerini toplumsal hayatta uygulamaya dönüştüren ekonomi politikası arasında nasıl mantıksal bir ilişki varsa, turizm ekonomisi ile onun verilerini uygulamaya aktaran turizm politikası arasında da benzer bir bağ bulunmaktadır. Ekonomi biliminin kuramsal verileri zamanla değiştiği gibi, turizm ekonomisi ile turizm politikası arasında da organik bir ilişki vardır. Bu organik ilişki, turizm politikasına dinamik bir yapı kazandırmaktadır (Usta 1988; Usta, 1996).

1.1.2. Çok Yönlü Özellik

Turizm olayı karmaşık kompleks bir olay niteliği taşımaktadır. Bunun nedeni turizmin birçok elemanların oluşturduğu sosyal bir olgu olmasıdır (Olah, 1990). Turizm, yalnızca ekonomik faktörlerin değil, aynı zamanda sosyal, kültürel, teknolojik ve ekolojik etmenlerin de bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, turizm ile çevre sorunları arasındaki ilişki geniş kapsamlıdır. Öte yandan, turizm sosyal adalet, sosyal güvenlik, çalışan nüfus ve aile yapısı gibi konularla da yakından bağlantılıdır. İnsan ve sermaye hareketlerinin toplumsal değişim üzerindeki etkileri, turizm alanında sosyo-ekonomik nitelikte sorunlar olarak kendini göstermektedir. Özetle, turizm çok yönlü bir faaliyet alanıdır ve bu nedenle turizmle ilgili sorunların çözümünde çok boyutlu yaklaşımlar benimsenmesi gerekmektedir (Usta 1988; Usta, 1996).

1.1.3. Kurumsal Özellik

Turizm politikası, kurumsal bir perspektifle ele alınmaktadır. Zira turizmle ilgili sorunlar, kamu kurumları gibi karar organlarının yanı sıra, farklı karar organlarının bir arada var olduğu toplumsal yapılar içinde ortaya çıkmaktadır. Bu karar organları yalnızca turizm işletmecileri ve yöneticilerinden ibaret olmayıp, aynı zamanda sektör tarafından üretilen turistik ürünlerin tüketicisi konumundaki bireyler, aileler ve sosyal grupları da kapsamaktadır. Potansiyel turizm talebini oluşturan bu aktörler, karar organı niteliği taşıyarak turizm politikasının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadırlar. Bahsi geçen karar organlarının davranış ve tutumları, turizm politikasının biçimlenmesinde önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, turizm politikası, bu çeşitli davranış sahiplerini ve kurumları kapsayan kurumsal bir nitelik taşımaktadır (Usta 1988; Usta, 1996).

1.1.4. Akılcı Özellik

Turizm politikası, sektör için belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi amacıyla hem kaynaklar arasında hem de kaynakların kullanım yöntemleri ve tekniklerinde rasyonel ilkelere dayanmak zorundadır. Aksi halde, turizm sektörünün milli ekonomiye sağlaması beklenen katkı gerçekleşmemekte ve kaynaklar etkin olmayan biçimde tüketilmiş olmaktadır (Usta 1988; Olalı, 1990; Usta, 1996). Akılcı ilkelere bağlı kalınarak hazırlanan ve uygulanan politikalar sayesinde, kıt kaynakların israf edilmesinin önüne geçilerek turizmden elde edilen faydaların artırılması mümkün olacaktır (Mercan, 2015).

1.2. Devletin Turizm Politikası ve Uygulamasını Gerektiren Sebepler

1.2.1 . Ekonomik sebepler

- Turizm yatırımları için gerekli finansman kaynaklarının sağlanması ve ekonomik şekilde kullanılması,
- Turizm talebinin neden olduğu mal ve hizmet ithalatının en aza indirilmesi,
- Yabancı turistlerin harcamalarının arttırılması,
- İhraç edilmeyen malların, ülkeye gelen yabancı turistlere satılması,
- Turizm sektörünün gelişmesi ve denetimi,
- Yabancı sermayenin yönlendirilmesi,
- Dış turizm giderlerinin azaltılması (Usta, 1988; Hazar, 2003).

1.2.2. Sosyal Sebepler

- Turizm sektörünün geliştirilmesi yoluyla istihdamın arttırılması,
- Turizm sayesinde bir ülkedeki bölgeler arası gelir dağılımı dengesizliklerinin azaltılması.
- Yerel halkın ve yabancı turistlerin turistik ihtiyaçlarının karşılanması,
- Turizme açılan yörelerin sosyal ve ekonomik yapısının birlikte ele alınarak geliştirilmesi (Usta, 1988; Hazar, 2003).

1.2.3. Çevresel Sebepler

- Doğal kaynakların tahribinin ve kirlenmesinin önlenerek kullanılması,
- Doğal dengenin korunması (Usta, 1988; Hazar, 2003).

1.2.4. Kültürel Sebepler

- Tarihi kentlerin, sokakların ve binaların korunması, onarım ve değerlendirilmesi,
- Kültürel canlandırmalar yoluyla geleneksel kültürün gelecek nesillere aktarılması (Usta, 1988; Hazar, 2003).

1.2.5. Siyasi Sebepler

- Uluslararası iyi ilişkilerin kurulmasında turizmden yararlanılması,
- Uluslararası anlaşmazlıkların turizm sayesinde azaltılması, barış kavramına katkı sağlamak,
- Ülkenin dış dünyaya daha çok açılmasında, turizmden yararlanılması,
- “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” ilkesinin uygulanmasına katkıda sağlamak (Usta, 1988; Hazar, 2003).

1.3. Turizm Politikasının Amaçları

Turizm politikası genel olarak, turizmin yönlendirilmesi, iç ve dış turizmin geliştirilmesi, ülke çalışanlarının ve üreticilerinin tatil ihtiyaçlarının karşılanması ile turizm sektöründen en yüksek gelirin elde edilmesini amaçlamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için, turizm aracılığıyla döviz gelirinin en düşük maliyetle sağlanması büyük önem taşımaktadır. Döviz gelirinin artırılması aynı zamanda turizmin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca, iç turizm talebinin düzenlenmesi ve yönlendirilmesi ile bölgeler arası dengesizliklerin azaltılması da turizme ilişkin temel hedefler arasında yer almaktadır (Usta, 1996).

Sezgin (2001)’e göre; Turizmin belli bir politikası ve bu politikanın belli amacı vardır. Bu amaçlar şu şekilde sıralamak mümkündür:

- İç ve dış turizmi geliştirmek, aktif dış turizm gelirinin, pasif dış turizm harcamalarından fazla olmasını sağlamak.
- Turist sayılarını, turistlerin kalış sürelerini dolayısıyla geceleme sayısını artırmak.
- Sosyal turizm, gençlik turizm sağlık turizmi, av turizmi gibi turizm çeşitlerini geliştirmek.
- Turizmin ekonomik, sosyal, kültürel politik etkilerinden azami derecede faydalanmak.
- Turizm sezonunu uzatarak tüm yıla yaymak (örneğin, turizm sezonu dışında kongrelerin düzenlenmesi vb.).

- Turistik varlıkların korunmasını ve en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamak.
- Turistlerin memnun edilmesi için en iyi şartları hazırlamak.
- Turizm endüstrisiyle ilgili alt yapı ve üst yapı yatırımlarını desteklemek.
- Ülkede iyi bir turizm eğitimi gerçekleştirmek.
- Ülke içinde ve dışında iyi tanıtım yapmak.

1.4. Turizm Politikasının Araçları

1.4.1. Turizm Planı

Turizm politikasının genel bir turizm planına dayanması gerekmektedir. Turizm planı, turistik gelişmenin gerçekleştirilmesi amacıyla belli bir dönemde yapılacak işleri, erişilecek amaçları ve bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak araçları, alınacak önlemleri ve eldeki mevcut imkanları göstermektedir. Turizm planının sağlayacağı başlıca faydalar şunlardır (Sezgin,2001; Hazar, 2003).

- Geleceğe yönelik çalışmalar plan kapsamında belirlenir.
- Planda, amaçlar ve bu amaçlara ulaşmak için gerekli hedefler yer alır.
- Plan, çalışmaların disiplinli bir şekilde yürütülmesini sağlar.
- Görev, yetki ve sorumlulukların dağılımı planda belirtilir.
- Geçmiş yıllara ait istatistiksel veriler, bilimsel değerlendirme yoluyla gelişimi etkileyen faktörlerin tespitine katkı sağlar.
- Yapılacak işler ve alınacak tedbirler, önem ve öncelik sırasına göre planlanır.
- Turizme ilişkin tüm imkân ve kaynakların (mali kaynaklar, iş gücü, finansman vb.) etkin biçimde kullanılmasını sağlar .

1.4.2. Örgüt (Organizasyon)

Turizm politikasının temel araçlarından biri, yasal düzenlemelerle kurulan ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren turizm organizasyonudur. Turizm organizasyonu, turizmle ilgili çalışmaları düzenleyen, ilgili tüm kuruluşların turizm amaçlarına hizmet etmesini sağlayan, faaliyetleri yönlendiren, bir araya getiren, denetleyen ve turizm politikasını uygulayan bir kurumdur (Olalı, 1990; Hazar, 2003). Etkin bir turizm örgütü olmadan turizm alanında anlamlı ve kapsamlı çalışmalar gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu örgüt, kamu veya özel sektör kuruluşu statüsünde olabilir ya da karma bir yapıya sahip olabilir; ayrıca bakanlık veya komiserlik şeklinde de kurulabilmektedir

(Olah, 1982). Her ülke kendi ülke şartlarına uygun bir turizm örgütü kurmalıdır. Türkiye’de bu amaçlı Turizm Bakanlığı kurulmuştur. Turizm örgütünün başlıca görevleri şunlardır (Hazar, 2003):

- Turizm politikasını hazırlamak, ilgili makamlara sunmak ve uygulamak,
- Turizm politikasının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara çözüm getirmek,
- Turizm ile ilgili kuruluşlar arasına iş birliği sağlamak, bu kuruluşlara mali ve teknik yardımda bulunmak,
- Turizm ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğine girmek,
- Uluslararası turistik ilişkileri düzenlemek,
- Turizm ile ilgili araştırmalar yapmak ve araştırmacıları desteklemek.

1.4.3. Finansman

Turizm politikasının önemli araçlarından biri de finansmandır. Yeterli kaynak sağlanmadan, politikayı etkin bir şekilde uygulamak ve örgüte hareketlilik kazandırmak mümkün değildir. Çünkü turizmin yalnızca amatör bir yaklaşımla yürütülmesi mümkün değildir (Olah, 1982). Alt ve üst yapı yatırımlarının yapılması ile sektörün mali açıdan desteklenmesi ancak finansman ile sağlanabilir (Sezgin, 2001). Turizm politikasının başarılı bir şekilde hayata geçirilebilmesi için yeterli miktarda finansman ayrılması gerekmektedir; örneğin, Türkiye’de yapılacak yatırımlar için gerekli finansman önceden tahsis edilmelidir (Hazar, 2003).

1.4.4. Otorite

Otorite, kanunlar, tüzükler, yönetmelikler ve turizm alanına ilişkin diğer mevzuatın, belirli ilke ve yöntemler çerçevesinde yetkili bir güç tarafından uygulanmasını ifade eder. Devlet otoritesi, kamu gücünün somut bir yansımasıdır (Sezgin, 201). Başka bir ifadeyle, otorite; yasaların, özellikle de turizme ilişkin düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve idari emirlerin uygulanması amacıyla kamu yöneticilerine tanınan meşru güçtür. Örneğin, bir otel rehberinin hazırlanabilmesi için otel işletmelerinden gerekli verilerin teminini sağlayacak bir otoriteye ya da fiyat denetimlerinin etkinliğini sağlayacak bir kontrol mekanizmasına sahip olunmadığı takdirde, yasaların uygulanabilirliği ortadan kalkar. Bu durumda, turizm politikası yalnızca teorik bir belge niteliğinde kalır (Olah, 1982; Olah, 1990).

Turizm işletmelerinin ve turizm işletmelerinde çalışan denetimi, turistik varlıkların korunması, devlet otoritesi ile sağlanmaktadır. Bu nedenle turizm politikasıyla ilgili gerekli yasalar çıkartılarak ve uygulamaya konularak devlet

otoritesinin güçlenmesi gerekmektedir. Ülkemizde turizm politikası ile ilgili olarak çıkartılan ve uygulamaya konulan yasalardan bazıları şunlardır (Hazar, 2003);

- 1618 sayılı Seyahat acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu'nda seyahat acentelerinin kuruluşu ve denetlenmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır.
- Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği'nde profesyonel turist rehberlerinin seçimi ve eğitimi amacıyla kursların yürütülmesi, rehberlerin çalışma şartlarına ve denetlenmesine ilişkin hükümler yer almaktadır.
- Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nde turizm işletmelerinin taşınması gereken özelliklere ve çalışma kurallarına ilişkin hükümler bulunmaktadır.

1.4.5. İş Birliği

Turizmin kendine özgü özelliklere sahip olması ve birçok ekonomik konuyu yakından ilgilendiren bir olgu olması, iş birliğini zorunlu kılmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde, turizm ve turizm endüstrisi ile ilgili konularda, merkezi yönetim organları, yerel yönetimler ve kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşlar arasında iş birliği yapılması gerekmektedir. Turizmde başarının temel koşullarından biri, ilgili kurumlar arasındaki iş birliğidir (Sezgin, 2001).

1.4.6. Esneklik

Esneklik, turizm politikasının başarısı için yetkililerin karar alma, uygulama ve kararları değiştirme süreçlerinde sahip oldukları beceri, sağduyu, iyi niyet ve bilinç anlamına gelmektedir. Böylece turizmin hiçbir zaman affetmediği katı davranış önlenmiş olmaktadır (Olalı, 1982; Olalı, 1990).

Turizm politikası kararlarının uygulanmasında yetkili organlar, değişen koşullara uygun şekilde gerekli düzenlemeleri yapmalıdır. Örneğin, devletin turizmle ilgili olarak çıkardığı yasaların güncel koşullara göre revize edilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir (Sezgin, 2001).

1.4.7. Çevre İlişkileri

Turizm faaliyetleri fiziksel ve sosyal bir çevrede oluşmaktadır. Bu nedenle turizm faaliyetlerine yön veren politika; fiziksel ve sosyal çevreyi tahrip edici etkileri önlemeli ve koruyucu önlemleri getirmelidir. Çevrenin turistik faaliyetlere kaynak sağlaması önemli olmakla birlikte, bu süreçte çevrenin

korunması ve geliştirilmesinin kesinlikle göz ardı edilmemesi gerekmektedir. (Olalı, 1990).

1.4.8. Denge

Turizm politikası, bir yandan arz ve talebin optimal noktada dengelenmesine, diğer yandan alt yapı ve üst yapı arasında denge sağlanmasına olanak vermeli böylece kaynak savurganlığına ve dar boğazlara yol açmamalıdır (Olalı, 1982; Olalı, 1990).

1.4.9. İnsan

İnsan, turizm faaliyetlerinin merkezinde yer almaktadır. Turizm endüstrisi bir hizmet sektörü olduğu için hem hizmeti sunan hem de hizmetten yararlanan insandır. Bu nedenle, turizmin başarısı büyük ölçüde insan kalitesine bağlıdır. Bu doğrultuda, turizm politikası insan faktörünü göz önünde bulundurmak; makro düzeyde turizm bilinci oluşturmak ve ülkenin turizm için önemli kültürel kaynaklarını koruyan bilinçli bireyler yetiştirmek; mikro düzeyde ise kaliteli turizmin gerektirdiği asgari donanımına sahip personel yetiştirmek zorundadır (Olalı, 1982; Olalı, 1990).

1.4.10. Kontrol

Turistik faaliyetlerin her aşaması kontrol işlevini gerektirir. Bu açıdan kontrol, turizm politikasında hedeflere ulaşılması, sorumluların belirlenmesi, tespitlerin yapılması ve sapmaların nedenlerinin ortaya konması açısından kritik bir unsurdur (Olalı, 1982; Olalı, 1990).

1.4.11. Ekonomik Rasyonel ve Global Elemanlar

Turizm politikası, genel ekonomik bir faaliyet olarak, ülkenin para politikası, bayındırlık, ulaşım, iç ve dış ticaret gibi sektör politikalarıyla uyumlu olmak zorundadır. Bilimsel anlamda turizm politikası, rasyonel amaçlar doğrultusunda belirlenmiş hedeflere, rasyonel araçlarla ulaşmayı gerektirir. Ayrıca, turizm politikası, doğrudan veya dolaylı biçimde kültürel, sosyal ve diğer ilgili bileşenleri kapsayan bütünsel bir yaklaşım çerçevesinde yapılandırılmalıdır. Bu bağlamda, turizm alanında etkin bir politika oluşturulabilmesi için koordinasyonun temel bir unsur olduğu özellikle vurgulanmalıdır (Olalı, 1982; Olalı, 1990).

1.5. Turizm Politikasının Hedefleri

Turizm olgusu, bir ülkenin çeşitli ekonomik ve sosyal faaliyetleriyle yakından bağlantılı olduğundan, turizm politikası ve bu politikanın temel hedefleri, ülkenin genel ekonomi ve sosyal politikalarının hedeflerinden tamamen bağımsız değerlendirilemez. Bu nedenle, turizm politikasının

hedefleri ve bu hedeflere ulaşma koşulları, genel ekonomi ve sosyal politika hedefleri ile başarı kriterleri doğrultusunda ele alınmak zorundadır. Turizm politikasının başlıca hedefleri şunlardır (Olah, 1982; Usta, 1988);

- Ülkenin ekonomik büyüme sürecine katkı sağlamak,
- Ulusal ekonomik kalkınmayı desteklemek,
- Tam istihdamın sağlanmasına yönelik sürece katkıda bulunmak,
- Fiyat istikrarının korunmasına yardımcı olmak,
- Dış ödemeler dengesinin iyileştirilmesine olumlu katkı sunmak,
- Uluslararası turistik insan hareketlerini yönlendirmek ve bu hareketler üzerinde etkili olmak,
- Turizmin sosyal işlevlerinden toplum bireylerinin daha geniş ölçekte yararlanmasını sağlamak,
- Ekonomide üretim çeşitliliğini artırmak,
- Gelir dağılımındaki dengesizliklerin azaltılmasına katkıda bulunmak,
- Bölgeler arası kalkınma farklarını azaltmak ve dengeli bölgesel gelişmeyi desteklemek,
- Doğal ve kültürel kaynakların korunmasına katkı sağlamak,
- Turizmin sağlık ve siyasal işlevlerinden daha fazla bireyin yararlanmasını mümkün kılmak.
- Turizm alanındaki psikolojik ve sosyal engelleri, çeşitli fikir ve davranışları frenlemek,
- Turizm sektöründe güçlü ve güvenilir meslek örgütlerinin kurulmasını teşvik etmek ve desteklemek; bu yolla, turizm endüstrisinin farklı alanlarında yürütülen faaliyetlerin etkin ve tatmin edici biçimde sürdürülebilmesini ve sektör içinde öz denetim mekanizmalarının geliştirilmesini sağlamak.

2. Türkiye Turizm Politikası

Türkiye’de turizm, dış pazarlarda en rekabetçi sektörlerden biridir; özellikle halı, deri, konfeksiyon, mücevherat ve el sanatları gibi turistik alışveriş ürünleri açısından zengindir. Ayrıca, genç, dinamik ve iyi eğitilmiş insan kaynaklarıyla bu sektörde güçlü bir hizmet kapasitesine sahiptir. Türkiye, turizm potansiyelini ne kadar etkin kullanabilirse, uluslararası turizm alanında o kadar güçlü ve etkili bir konuma gelecektir (Akça, 2016).

Türkiye’de turizm sektöründeki gelişmeler, genellikle iki ana dönem üzerinden incelenmektedir. Birinci dönem, 1923-1962 yıllarını kapsarken, ikinci dönem 1963’ten günümüze kadar olan süreci içermektedir. 1961 Anayasası, planlı kalkınmayı hedeflemiş olup, kaynakların dağılımında rasyonel davranışı, kalkınmanın finansmanında ekonomik, toplumsal ve kültürel dengelerin kurulması ve korunmasını önceliklendirmiştir (Tunç ve Saç, 1998).

2.1. Planlı Dönem Öncesi Turizm (1923-1962)

Türkiye’de turizm hareketinin 1923 yılında kurulan Seyyahin Cemiyeti ile başladığı kabul edilmektedir. Daha sonra Türkiye Turing Kulübü adını alan bu cemiyet, günümüzde Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu öncelikli olarak trafik ve gümrük mevzuatı ile ilgili çalışmalar yapmış; turistik rehber hazırlama, karayolu haritası basımı ve turizmle ilgili kongre ve konferanslar düzenleme görevlerini üstlenmiştir (Usta, 1988; Tunç ve Saç, 1998).

Turizmin resmi örgütlenmesi ise 1934 yılında, İktisat Vekaleti Dış Ticaret Dairesine bağlı Türk Ofisi’nin faaliyete başlamasıyla gerçekleşmiştir. 1939 yılında ise tanıtma ve turizm işleri, Ticaret Bakanlığı bünyesinde bir müdürlük olarak yapılandırılmıştır (Usta, 1988; Tunç ve Saç, 1998).

Türkiye’de turizm politikasını belirlemek için ilke çalışmalar 1949 yılında “Birinci Turizm Danışma Kurulu Toplantısı” ile başlamıştır. Birinci Turizm Danışma Kurulu Toplantısında, ulusal turizm politikamıza temel olacak bir rapor hazırlanmış, Türkiye Turizm Politikasının ana hatları devletin ve özel sektörün görevleri belirlenmiştir (Hazar, 2003; Demirkol ve Oktay, 2004). Toplantıda 6086 Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Turizm alanında yapılacak yatırımların teşviki konusu 1950 yılında Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu ile ele alınmış ve aynı yıl Türkiye Emlak Kredi Bankasında 1.000.000 TL’lik turizm kredisi fonu kurulmuştur (Tunç ve Saç, 1998).

1951 yılında Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlüğe girmiş ve 1954 yılında 6224 Sayılı Kanun olarak tekrar yürürlüğe girmiştir. 1954 yılında Petrol Kanunu kabil edilmiş ancak yasa beklenen, veremediği için 1973 yılında değişikliğe uğramış ve pek çok hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı dönemde Türkiye Sanayi Bankası kurulmuş ve bu banka bugünkü özel sektör sanayi kuruluşlarının büyük çoğunluğunun kuruluş sermayesine önemli katkı sağlamıştır (Cünedioğlu, 2001).

Girişimcilerin yatırım yapmalarını teşvik eden, turizm yatırımlarını 10 yıl süre ile vergi muafiyeti sağlayan 6086 Sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik

Kanunu 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda İller Bankasına Turizm Endüstrisini Teşvik Fonu adı altında bir kredi kaynağı tesis edilmiş ve böylece turistik faaliyetler krediden faydalanabilmiştir. Bir yıl sonra yürürlüğe giren 6224 Sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu ile yabancı sermayenin de turizm alanına girişleri kolaylaştırılmıştır (Tunç ve Saç, 1998).

2.2. Planlı Dönem

Turizm planlaması, bir ülkenin, bölgenin veya şehrin ekonomik, sosyal ve çevresel gelişimine önemli katkılar sağlayabileceğinden, turizm faaliyetleri ulusal kalkınma planlarının ayrılmaz bir parçası olmalı ve bu faaliyetler belirli bir yöntem ve planlama çerçevesinde yürütülmelidir (Yeşiltaş, 2015). Türkiye’de 1961 yılında kabul edilen yeni Anayasa ile birlikte kalkınma planlarının hazırlanmasına resmî olarak başlanmıştır. Ekonomik hedeflerin sistematik biçimde belirlenmesini sağlayan bu planlar, özel sektör açısından yönlendirici; kamu sektörü açısından ise bağlayıcı ve emredici nitelik taşımaktadır. Kalkınma planları aracılığıyla, ülke kaynaklarının mevcut durumu analiz edilmekte ve bu kaynakların etkin ve verimli biçimde kullanılması amaçlanmaktadır (Akça, 2016).

Planlı dönemde yürütülen turizm politikaları, beş yıllık kalkınma planlarında belirlenen ülkenin genel ekonomik programları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır (Usta, 1988). Turizm beş yıllık kalkınma planları özellikle dış ödemeler dengesindeki açıkları kapatıcı bir güç olarak görülmüş ve turizmin bu fonksiyonun daha da geliştirilmesi yönünde politika ve planlar yürütülmeye çalışılmıştır. Kalkınma planlarının kamu sektörü için emredici, özel sektör için yol gösterici, özendirici özelliği bulunmaktadır. Kalkınma planlarının belirlediği esaslar içinde kamu kesiminin turizm alanındaki görev ve yetkileri (Demirkol ve Oktay, 2004);

- Turizm arzına ilişkin verilerin kapsamlı bir envanterini oluşturmak ve güncelliğini korumak,
- Turistik talep üzerine araştırmalar yürütmek ve ilgili verileri sistematik biçimde toplamak,
- Ulusal turizm politikasının esaslarını belirlemek,
- Turizm pazarlama stratejilerini planlamak ve uygulamak,
- Turizm alanında eğitim ve öğretim faaliyetlerine kurumsal düzeyde katkı sağlamak,
- Turizm faaliyetlerini teşvik edici önlemler almak,

- Altyapı yatırımları ve finansman hizmetlerini yürütmek,
- Turizm altyapısının fiziksel olarak gerçekleştirilmesini sağlamak,
- Turizm sektöründe uygulanacak fiyat politikalarını belirlemek,
- Sektörel denetim ve gözetim görevlerini yerine getirmek,
- Özel sektörün yatırım yapmadığı bölgelerde, gerektiğinde öncülük ve teşvik amacıyla kamu eliyle üstyapı yatırımlarını gerçekleştirmek.

Turizm politikasının esnek olması değişen koşullara uyum sağlamaya imkân verecek bir dinamik özelliğe sahip bulunması gerekmektedir. Genel ekonomi politikasının hedefleri makul ve dengeli bir gelişme, makul bir fiyat istikrarını, tam istihdama yaklaşmayı ve adil bir gelir dağılımını gerçekleştirmek olduğuna göre turizm politikası da bu hedefler doğrultusunda katkıda bulunacak esnek bir yapıya sahip olacak şekildedir. (Demirkol ve Oktay, 2004).

2.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Yurtdışında gelişen turizm talebini çekerek ödemeler bilançosu açığının kapatılması amaçlanmıştır. Bunun için gerekli yatırımların yapılarak reklam ve propaganda faaliyetlerine önem verilmesi vurgulanmıştır. Bu planda 1.488.000 yabancı turist sayısı ve 139 milyon dolar turizm geliri hedeflenen planda öngörülen temel ilkeler şunlardır (DPT, 1963; Usta, 1988; Demirkol ve Oktay, 2004; Akça, 2016; Kılınç, 2024);

- Yabancı turist sayısında %20 oranında artış sağlanması, turistlerin ortalama konaklama süresinin dört günden altı güne çıkarılması ve kişi başına düşen ortalama harcamanın 60 ABD dolarından 100 ABD dolarına yükseltilmesi hedeflenmektedir.
- Turizmin gelişimini destekleyecek nitelikte otellerin, tatil köylerinin ve kamp alanlarının kurulması,
- Turizm tesislerine yönelik yatırım faaliyetlerinin özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi,
- Marmara, Ege ve Antalya bölgelerinin turizm yatırımları açısından öncelikli gelişim alanları olarak ele alınması,
- Turizm sektöründe görev alacak personelin mesleki eğitimine öncelik verilmesi,
- Yabancı turistlere sunulan hizmetlerin (giriş işlemleri, gümrük, döviz işlemleri, enformasyon, gezi ve dinlenme olanakları) kolaylaştırılarak daha erişilebilir hâle getirilmesi,

- Sektörel örgütlenmenin yeniden yapılandırılması ve turistik tanıtım ile kredi politikalarının çağın gereklerine uygun biçimde yeniden yönlendirilmesi.

2.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Birinci plandan farklı olarak İkinci Kalkınma Planında kitle turizmi ve buna paralel olarak yapılacak fiziki planlamanın temel alındığı görülmektedir. Planın son yıllarında kitle turizmi amaçlarına uygun tesislerin kurulması için teşvik tedbirleri getirilmiştir. Bu planda 4.828.000 turist ve 422 milyon dolar turizm geliri hedeflenmiştir (Demirkol ve Oktay, 2004). 1968-1972 döneminde 150 bin kişilik bir istihdam imkânının oluşacağı öngörülmüştür (Kılınç, 2024). Planda yer alan ilkeler (DPT, 1968; Usta, 1988; Demirkol ve Oktay, 2004; Akça, 2016; Kılınç, 2024);

- Özellikle dış turizm gelirlerinin artırılması, ülkeye gelen yabancı turist sayısının yükseltilmesi, turistlerin ortalama harcama düzeylerinin iyileştirilmesi ve iç turizm hareketlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.
- Turistik tanıtıma önem verilmesi,
- Turizm Eğitimi ve Öğretimi Merkezi kurulması,
- Turizm yatırımlarının turistik potansiyeli yüksek bölgeler içindeki belli yörelerde (Marmara, Ege ve Antalya Bölgeleri) yoğunlaştırılması, kitle turizmine uygun konaklama ve ulaşım olanaklarının sağlanması ve bu yatırımların kredi yoluyla mali ve hukuki tedbirlerle desteklenerek fiziki planına göre yapılmalarının gerçekleştirilmesi,
- Sektördeki fiyat politikalarının uluslararası rekabet şartlarına göre düzenlenmesi,
- Turistik yatırımların özel sektör tarafından, alt yapı tesisleri ve buna yardımcı imkanları ve örnek tesislerin kamu sektörünce ele alınması yer almaktadır.
- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde doğal, tarihî ve arkeolojik değerlerin, anıt ve eserlerin korunması, değerlendirilmesi, onarımı çalışmalarında turistik konaklama tesislerinin yoğunlaştırılacağı yerlere öncelik tanınacaktır.

2.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

1973 yılında başlayan ekonomik durgunluk ve petrol krizi, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de turizm faaliyetlerini kısıtlamış; bu durum, üçüncü kalkınma planı döneminde turizm gelirlerinin hedeflenen

seviyeye ulaşamamasına neden olmuştur. Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısında %14,3 oranında bir artış sağlanarak dünya ortalamasının üzerinde bir gelişme kaydedilmiş olsa da 2,3 milyon olarak belirlenen plan hedefi gerçekleştirilememiştir. Ziyaretçi sayısı 1,7 milyon seviyesinde kalmıştır (Demirkol ve Oktay, 2004).

Geçmiş dönemlerde turizm hizmetleri kapsamında otelcilik okullarında yetiştirilen personel hem nicelik hem de nitelik açısından yeterli olmamıştır. Ayrıca, yetiştirilen personelin tamamının kendi uzmanlık alanlarında istihdam edilmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle, personel yetiştirme ve istihdamını artırmak amacıyla Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri açılması planlanmıştır. Plan dönemi içerisinde yapılması öngörülen turizm tesislerinin nitelikli personel ihtiyacının yaklaşık 27 bin kişi olacağı belirtilmiştir (Demirkol ve Oktay, 2004; Akça, 2016).

Planda yer alan ilkeler (DPT, 1972; Demirkol ve Oktay, 2004; Akça, 2016; Kılınç, 2024);

- Yatırımların, tanıtma faaliyetlerinin, sektörün organizasyonunun ve kamu denetiminin kitle turizmi esaslarına uygunluğunun sağlanması,
- Turizm yatırım ve işletmeciliğinde, iç ve dış talep koşullarına uygun olarak özel sektörün aktif rol alması teşvik edilirken, kamu yatırımlarında öncü ve örnek tesislerin kurulması veya yabancı yatırımlarla özel milli sektörün yetersiz kaldığı alanlarda kamu desteğinin sağlanması hedeflenmektedir.
- Fiziksel planlama çalışmalarının sürdürülmesi ve turizme yönelik alt yapı ile üst yapı yatırımlarının bu planlara uygun şekilde gerçekleştirilmesinin temini sağlanacaktır.
- Akdeniz, Uludağ, Göreme, Güney Ege ve Marmara'nın bazı kesimleri gibi öne çıkan bölgelerde konaklama tesis kapasitesinin artırılması ve niteliğinin geliştirilmesi, gerekli altyapı yatırımlarının yapılması öngörülmüştür.

2.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Dördüncü plan döneminde konaklama tesisleri yatırımlarının turizme öncelikli yörelerde yoğunlaştırılması ve kitle turizmi gereklerine uygun tesisler kurulması esas alınmıştır. Bu dönemde fiziksel planlama çalışmaları ile birlikte bu çalışmaların istenilen yönde ve sürede sonuçlanması için Organize Turizm Bölgeleri Planlanmıştır (Demirkol ve Oktay, 2004). Dördüncü beş yıllık Kalkınma planında Türkiye'ye gelen yabancı sayısının yılda ortalama yüzde 10,5 artış, Plan döneminde yaklaşık 55 bin turistik yatak kapasitesine

40 bin yatak eklenmesi öngörülmektedir (DPT, 1979). Planın ilkeleri (DPT,1979; Usta; 1988; Demirkol ve Oktay, 2004);

- Sektörün işleyişi öncelikle kitle turizmi ilkesine göre düzenlenecektir. Kitle turizmi, özellikle turizm önceliği olan yörelerde, ülkenin alt yapı ve turistik üst yapısına koşut olarak geliştirilecek; alt yapı ve turistik yapı kitle turizminin gereklerini karşılayacak düzeye gelinceye kadar bireysel turizm ve kitle turizmi bir arada değerlendirilecek.
- Yatırım aşamasında, en az 500 yatak kapasitesine sahip olmak koşuluyla, sermaye payları dikkate alınmaksızın yabancı yatırımlar teşvik edilecektir. İşletme aşamasında ise, önemli ölçüde döviz girdisi sağlayacak yabancı işletmecilerin ülkedeki turistik tesisleri işletmesine izin verilecektir.
- Uluslararası optimal büyüklüklerin altında olmamak koşuluyla yabancı turizm yatırımcılarının özendirilmesi öngörülmüştür.
- İşletme aşamasında önemli ölçüde döviz girdisi sağlayacak yabancı işletmelerin ülkedeki turistik tesisleri işletmesine izin verilmesi ve yabancı uyruklu personel çalıştırılmasına kolaylık getirilmesi planlanmıştır.
- Kamu kurumlarına ait kamplar, dinlenme tesisleri ve turistik bölgelerde bulunan eğitim tesislerinin yatak kapasitelerinin merkezi bir sistem aracılığıyla yönetilmesi ve bu tesislerden daha geniş kitlelerin faydalanmasının sağlanması planlanmıştır. Ayrıca, bu tesislerin niteliklerinin dış turizme açılmaya uygun şekilde geliştirilmesi hedeflenmektedir.
- Çalışanların, dinlenme ve tatil gereksinimi karşılamak için gerekli önlemlerin alınması planlanmıştır.
- Deniz, göl ve nehir kıyılarının kamu yararına kullanılması sağlanacak; ikincil konut yapımını engellemek amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin tamamlanması planlanmaktadır.
- Yılın belirli dönemlerinde talepte oluşan yoğunluğun dengeli bir şekilde dağıtılmasını teminen yönlendirici önlemler alınacak ve bu doğrultuda gerekli yatırımlar gerçekleştirilecektir.

2.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Üst yapının geliştirilmesi, yatak kapasitelerinin artırılması ve özellikle işletmecilik eğitimi konularının Devletçe destekleneceği ve yabancı sermaye teşvik edileceği ön görülmüştür (Akça, 2016). Plan döneminde dış turizm

gelirlerinde yıllık ortalama %14,2 oranında artış sağlanarak, toplamda 540 milyon ABD doları tutarında net döviz geliri elde edilmesi hedeflenmiştir. Dönem sonunda turizm gelirleri öngörülen hedeflerin oldukça üzerine çıkmış; %275,4 oranında artışla toplam 9.329 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 1989 yılı sonu itibarıyla Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turist sayısı ise 4.459.151 olarak kaydedilmiştir. (Demirkol ve Oktay, 2004). Beşinci plan şu ilkeleri kapsamaktadır (DPT, 1985; Usta, 1988; Demirkol ve Oktay, 2004; Akça, 2016);

- Türkiye'nin doğal, tarihî, arkeolojik ve kültürel değerleri; kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi potansiyeli, ekolojik dengenin korunması, çevrenin temiz tutulması ve estetik açıdan iyileştirilmesi ilkeleri doğrultusunda değerlendirilecektir.
- Türkiye, OECD ve OPEC ülkelerinin yanı sıra Balkanlar ve Üçüncü Dünya Ülkeleri ile turistik ilişkilerini geliştirecektir.
- Turizmin döviz kazandırıcı potansiyeli geliştirilecek, bu konuda sürdürülen gayretler artırılacaktır.
- Kitle turizmine önem verilirken bireysel turizm de ihmal edilmeyecektir. Çalışanların en uygun şartlarda tatil yapmaları ve dinlenmeleri sağlanacaktır.
- Doğal ve kültürel çevre değerlerinin turizm amaçlı kullanımından koruma stratejileri ile turizm geliştirme stratejilerinin entegrasyonu sağlayacaktır. Turizm kaynakları envanteri ile fiziksel planlama çalışmalarında ilgili kamu kuruluşları, bilim kurumları, gönüllü kuruluşlar ve özel sektör kurumları arasında iş birliği sağlanacaktır.
- Turizm Bankası'nın doğrudan yatırım yapması yerine kredi kullandırması tercih edilecektir.
- Kitle turizminin yanında bireysel turizm türlerinin geliştirilmesi; termal turizm, kış turizmi ve yat turizmi için altyapının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

2.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Turizm sektörüne tahsis edilen kamu kaynakları, öncelikli olarak eğitim faaliyetlerinin ve teknik altyapının geliştirilmesine yönlendirilecektir. Turizm alt ve üst yapısının hem niteliksel hem de niceliksel açıdan iyileştirilmesine öncelik verilecektir. Mevcut turizm tesislerinde doluluk oranlarını artırmaya yönelik uygulamalar ile turizm faaliyetlerinin yılın tamamına yayılmasını sağlayacak tedbirler hayata geçirilecektir. Ayrıca, insanlığın ortak mirası niteliğindeki doğal güzelliklerin ve kültürel varlıkların korunması ve

sürdürülebilir biçimde turizme kazandırılması teşvik edilecektir (Akça, 2016). Turizm altyapısı ve üst yapısının geliştirilmesine ilaveten turizm yatırımlarının özendirilmesi, doluluk oranlarının artırılması, turizm sezonunun uzatılmasına yönelik önlemler alınması öngörülmüştür (Kılınç, 2024).

Altıncı Beş yıllık Kalkınma Planındaki ilkeler şunlardır (DPT, 1990; Demirkol ve Oktay, 2004; Akça, 2016);

- Kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik, kongre, termal, golf ve üçüncü yaş turizmi gibi alternatif turizm türlerinin daha cazip hale getirilmesi amacıyla teşvik edici politikalar geliştirilecektir.
- Turizm sektörüne doğrudan veya dolaylı olarak hizmet sunan iş gücünün sayıca yeterli düzeye ulaştırılması ve eğitim yoluyla bilgi ile beceri düzeylerinin artırılması sağlanacaktır.
- Turizme yönelik alt ve üst yapı unsurlarının hem nitelik hem de nicelik bakımından geliştirilmesine öncelik verilecektir.
- Küresel ölçekte insanlığın kültürel ve doğal mirası olarak kabul edilen değerler etkin biçimde korunacak; çevresel sürdürülebilirlik ve kültürel peyzaj ilkeleri doğrultusunda turizm faaliyetleri ile yatırımları planlanacak ve hayata geçirilecektir.
- Charter taşımacılığının geliştirilmesi desteklenecek ve yerli seyahat acentelerinin tur operatörlüğü alanında faaliyet göstermeleri teşvik edilecektir.
- Mevcut turizm tesislerinde doluluk oranlarını artıracak, sezonu uzatacak ve hizmet kalitesini yükseltecek önlemler alınacaktır.
- Doğal güzellikler ile kültürel değerlerin korunması temel ilke olarak benimsenerek, belirli alanların koruma statüsüne alınması ve bu alanların sürdürülebilir biçimde turizme kazandırılması teşvik edilecektir.
- Toplumun farklı kesimlerinin uygun koşullarda tatil yapabilmesini sağlamak amacıyla sosyal turizmi destekleyici politikalar geliştirilecektir.

2.2.7. Yedinci Beş Yıllı Kalkınma Planı (1996-2000)

Bu plan döneminde konaklama yatırımlarının yavaşlatıldığı, altyapı ve yenileme yatırımlarının ise özendirildiği görülmektedir. Tanıtım ve pazarlama çalışmalarının teşvikine öncelik verilmiştir. Turistik tesis inşaatlarının finansman kaynaklarındaki yetersizlikler nedeniyle uzun sürmesi, sektörü olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla birlikte, turizmin çeşitlendirilememesine

bağlı sorunlar devam etmektedir (Akça, 2016). Turizmde altyapı geliştirme, pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin güçlendirilmesi, çeşitlendirme, hizmet kalitesinin artırılması ve sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmiştir (Kılınç, 2024). Dönem sonunda belgeli yatak sayı kapasitesinin 1,3 milyonu bulması, turizm gelirinin ise 12 milyar dolara ulaşması hedeflenmiştir (Dinçer ve Çetin, 2015).

Yedinci Beş yıllık Kalkınma Planındaki ilkeler şunlardır (DPT, 1996; Demirkol ve Oktay, 2004; Akça, 2016);

- Turizm sektöründe yüksek rekabet gücüne sahip, verimli ve sürdürülebilir bir ekonomik yapının geliştirilmesi; yerel halkın turizmden kaynaklanan beklentilerinin karşılanması ve doğal ile kültürel değerlerin korunarak sürekliliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.
- Mevcut üst yapı olanaklarından daha etkin biçimde yararlanılması ve doğal sermayenin korunması hedeflenmektedir.
- Turizm alanlarına ilişkin fiziksel planların, planlama amaçlarına uygun şekilde uygulanması sağlanacaktır.
- Turizmin mevsimsel ve coğrafi dengesizliğini azaltmak ve dış pazarlardaki değişen tüketici tercihlerine yanıt verebilmek amacıyla; golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, karavan, kruvaziyer, kongre ve eğlence turizmine yönelik gelişim faaliyetleri sürdürülecektir.
- Talep yapısında ortaya çıkan yeni eğilimler doğrultusunda, küçük ölçekli turizm işletmelerinin gelişimine öncelik verilecektir.
- Yerli tur operatörlüğünün yaygınlaştırılması desteklenecek; tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi ve uygulanması amacıyla, kamu sektörünün yanı sıra özel sektörün de katkı sunduğu yeni finansal kaynaklar oluşturulacaktır.
- Turist rehberlerinin mesleki yeterliliklerini artırmak amacıyla, yasal bir çerçeve sunacak olan Rehberler Birliği Yasası'nın çıkarılması öngörülmektedir.
- Turizm üst yapısının yeterli düzeyde tamamlanmasını sağlamak üzere gerekli yasal düzenlemelere ve teknik önlemlere ağırlık verilecek; bu kapsamda, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi'nin hızlı biçimde uygulanabilmesi için gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

- “Kırleten öder – yararlanan katılır” ilkesi doğrultusunda, kamu tarafından yapılacak teknik altyapı yatırımlarının finansmanına kullanıcıların da katkı sağlaması esas alınacaktır.
- Turizm sektörünün uzun vadeli, dengeli ve sağlıklı bir biçimde gelişmesini temin etmek üzere, dinamik ve stratejik bir yaklaşım içeren Turizm Sektörü Ana Planı’nın (TUSAP) uygulamaya konulması planlanmaktadır.
- Sektörde hizmet kalitesinin artırılması amacıyla, standartları esas alan bir sertifikasyon sistemine geçilmesi sağlanacaktır.
- Öncelikli bölgelerde yer alan mevcut ikinci konutların planlı gelişimini temin etmek amacıyla gerekli organizasyonel yapılar geliştirilecektir.

2.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2000- 2005)

Bu planda turizm gelirlerinin artırılması, çeşitlendirme, pazarlama faaliyetlerinin güçlendirilmesi, KOBİ’lerin desteklenmesi ve yerel halkın sürece katılımı hedeflenmiştir. Rekabet gücünün artırılması, turizm gelirlerinin yükseltilmesi, tüketici tercihlerine uygun ürün geliştirilmesi, turizmin çeşitlendirilerek yıl geneline yayılması, pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve hava yolu taşımacılığının teşvik edilmesi hedeflenmiştir (Kılınç, 2024). Dönem sonunda 13,6 milyon turist ve 11,6 milyar dolar turizm geliri elde edilmesi, belgeli konaklama tesislerinde ise yatak kapasitesinin 750 binin üzerine çıkarılması amaçlanmıştır (Dinçer ve Çetin, 2015).

Bu döneme ait ilke ve politikalar şunlardır (DPT, 2000; Dinçer ve Çetin, 2015; Akça, 2016);

- Türkiye, dış pazarlarda yüksek rekabet gücüne sahip sektörlerinden biri olan turizm alanında, kriz dönemlerine karşı dayanıklılığı artıracak önlemler alarak; kendi kaynağını üretebilen, öz denetim mekanizmalarına sahip ve sürdürülebilir bir sektörel yapının oluşturulmasını hedeflemektedir.
- Değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak geliştirilecek alternatif turizm alanları aracılığıyla, turizm faaliyetlerinin yılın tamamına yayılması ve bugüne dek yeterince değerlendirilmemiş bölgelerdeki turizm potansiyelinin etkin şekilde kullanılması sağlanacaktır.
- Sektöre yönelik tüm yatırım faaliyetlerinde, doğal, tarihsel ve sosyal çevrenin korunması, geliştirilmesi ve gözetilmesi temel ilke olarak benimsenerek uygulamalara yön verilecektir.

- Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi kapsamında yer alabilecek projelerin hayata geçirilmesinde karşılaşılan idari ve mali sorunların giderilmesi; ayrıca Hazine garantisine gerek duyulmayacak bir finansal model çerçevesinde uygulama süreçlerinin hızlandırılması amaçlanmaktadır.
- Fiziksel çevre, sit alanları ve tarihî mekânların korunmasına öncelik verilerek; ekoturizmin desteklenmesi amacıyla millî parklar ve benzeri koruma alanlarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- Talep yapısında gözlenen yeni eğilimler doğrultusunda, küçük ölçekli turizm işletmelerinin gelişimi desteklenecek ve bu işletmelerin KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) statüsü içinde değerlendirilmesi sağlanacaktır.
- Turizm eğitimi ve hizmet kalitesinde standardizasyonun sağlanması; verimliliğin, iş kalitesinin ve istihdama yönelik beceri düzeylerinin artırılması amacıyla belgelendirme sistemine geçilmesi öngörülmektedir.
- Turizm arzına ilişkin kullanım planlarının hazırlanması, onaylanması ve uygulanmasına dair süreçleri yeniden tanımlayan; yetki dağılımını netleştiren ve etkin bir denetim mekanizması içeren yasal düzenlemeler yapılacaktır.
- Turizm sektörünün uzun vadeli, dengeli ve sürdürülebilir gelişimini temin etmek amacıyla, stratejik nitelikte hazırlanan Turizm Sektörü Ana Planı'nın (TUSAP) uygulamaya konulması planlanmaktadır.
- Turizmin mevsimsel yoğunluğunu ve coğrafi dağılımındaki dengesizlikleri gidermek amacıyla; golf, kış, dağ, termal, sağlık, yat, kongre ve ekoturizm gibi tematik turizm alanlarına yönelik yönlendirici faaliyetler sürdürülecektir.
- Ekolojik açıdan hassasiyet arz eden millî park alanlarında sürdürülebilir turizm gelişimini sağlamak üzere gerekli koruma ve düzenleme önlemleri alınacaktır.

2.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007- 2013)

Türkiye'nin turizm sektöründe yapısal reformlara ihtiyaç duyulmakta; tanıtım, pazarlama, hizmet kalitesi ve mesleki belgelendirme alanlarında gelişim hedeflenmektedir. Kültür turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi, nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi ve çevre dostu turizm uygulamalarının teşviki öncelikli konular arasında yer almaktadır. Ayrıca, turizmin çeşitlendirilmesi,

kalite standartlarının artırılması ve hedef pazarların belirlenmesiyle sektörün sürdürülebilir büyümesi amaçlanmaktadır (Kılınç, 2024).

Turizm potansiyelinin, ülkedeki refah ve gelişmişlik dengesizliklerini azaltacak şekilde değerlendirilmesi önemini korumaktadır. Mevsimsel ve bölgesel dengesizlikleri gidermek amacıyla, turizm açısından yeterince değerlendirilmemiş bölgelerde turizmin geliştirilmesiyle ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflenmektedir (Akça, 2016).

Bu döneme ait ilke ve politikalar şunlardır (DPT, 2007);

- Plan dönemi sonunda turizm gelirlerinin 36,4 milyar ABD dolarına, ülkeyi ziyaret eden yabancı turist sayısının 38 milyona ve yurt dışına çıkan vatandaş sayısının ise 15 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. Belgeli yatak kapasitesinin 950 bine yükselmesi; inşaat hâlinde olan ve proje aşamasındaki tesislerin tamamlanması ile ikinci konutlardaki turizme açılmış yatakların da eklenmesi sonucunda toplam yatak kapasitesinin 1,3 milyon düzeyine ulaşması beklenmektedir.
- Tarım ve turizm başta olmak üzere çevresel sürdürülebilirlik hassasiyeti yüksek sektörlerde, mevcut ekolojik potansiyelin değerlendirilmesi ve bu süreçte koruma-kullanma dengesinin titizlikle gözetilmesi temel ilke olarak benimsenmektedir.
- Turizm sektörü, ülkede mevcut olan refah ve gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya yönelik bir araç olarak değerlendirilecek; özellikle turizm potansiyeline sahip olmasına rağmen bugüne kadar yeterince kalkındırılmamış bölgelerde ekonomik ve sosyal gelişmeyi teşvik edici yönde yönlendirilecektir.
- Sektöre yönelik tüm yatırım faaliyetlerinde, doğal, tarihsel ve toplumsal çevreyi koruma, gözetme ve geliştirme yaklaşımının temel bir öncelik olarak ele alınması sağlanacaktır.
- Yeni kapasite oluşturma yanısıra mevcut turizm ürünlerinin niteliğinin artırılmasına öncelik verilecek; tanıtım, pazarlama, altyapı, turizm eğitimi ve çevre konularında yeni aktörlerin görev ve sorumlulukları ile kamu kurumlarının turizm sektöründeki rolü yeniden tanımlanacaktır.
- Türkiye'nin fiyat avantajı, hizmet kalitesi ve jeotermal kaynakları dikkate alınarak sağlık turizmi desteklenecektir.
- Turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgelerde, yerel yönetimlerin ve hizmet kullanıcılarının turizmle ilgili karar alma süreçlerine ve kamu

eliyle gerçekleştirilecek fiziksel altyapı yatırımlarının finansmanına katılımı sağlanacaktır.

- Turizm sektörünün uzun vadeli ve istikrarlı gelişimini temin etmek amacıyla Turizm Sektörü Ana Planı hazırlanacaktır.
- Turizm eğitimi ve hizmet kalitesinde standardizasyon sağlanacak; verimliliğin artırılması, iş kalitesinin geliştirilmesi ve istihdam için gerekli beceri düzeylerinin belirlenmesine yönelik belgelendirme sistemi oluşturulacaktır.
- Kültür turizminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması kapsamında, otantik özellikleri korunarak turizme kazandırılan yöresel örneklerin sayısının artırılması desteklenecektir.

2.2.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı'nda, Türkiye'nin turizm sektöründe yakaladığı ivmenin sürdürülebilmesi için turizm türlerinin çeşitlendirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede, kültürel mirasın korunması, çevreye duyarlı tesislerin teşviki, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi, işgücü ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi, dış tanıtım faaliyetlerinin etkinleştirilmesi, bölgesel iş birliklerinin artırılması ve ulaştırma altyapısının güçlendirilmesi öncelikli hedefler arasında yer almıştır (Kılınç, 2024). Turizmde nitelikli iş gücü, tesis ve hizmet kalitesi ile uluslararası düzeyde bir marka haline gelmesi ve daha yüksek gelir grubuna yönelik hizmet sunulması temel amaç olarak belirlenmiştir. Planlı kalkınma dönemlerinin başlangıcından bu yana turizm sektöründe kayda değer ilerlemeler sağlanmıştır (Akça, 2016).

Onuncu planda yer alan ait ilke ve politikalar şunlardır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014);

- Turizm türleri, bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak “Varış Noktası Yönetimi” çerçevesinde yeni projelerin uygulanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.
- Pazardaki gelişmeler ve müşteri profiline ilişkin değişimler sürekli olarak izlenecek, bu doğrultuda dış tanıtım faaliyetlerinin etkinliği artırılacaktır.
- Turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgelerde, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel halkın turizmle ilgili karar alma süreçlerine katılım düzeyi yükseltilecektir.

- Turizm sektöründe işgücü niteliğinin artırılmasına yönelik uygulamalar yaygınlaştırılarak, nitelikli personel aracılığıyla ziyaretçilere sunulan hizmet kalitesinin yükseltilmesi sağlanacaktır.
- Çevresel duyarlılık ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında, sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecek ve turizmin sosyokültürel ile çevresel etkilerinin azaltılmasına yönelik önlemler alınacaktır.
- Sağlık turizmi öncelikli olmak üzere, kongre, kış, kruvaziyer, golf ve kültür turizmi gibi alanlara ilişkin altyapı eksiklikleri giderilerek, turizm pazarının çeşitlendirilmesi ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi desteklenecektir.
- Turizm sektöründe doğal ve kültürel değerlerin korunması ile kullanımı arasındaki dengenin gözetilmesi ve hizmet kalitesinden ödün verilmeden sürdürülebilir büyümenin sağlanması hedeflenmektedir.

2.2.11. On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023)

Değişen tüketici eğilimleri ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda, turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin artırılması, yüksek harcama potansiyeline sahip ziyaretçilerin ülkeye çekilmesi, konaklama süresi ile konaklama dışı harcamaların artırılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, her bir destinasyon özelinde odaklı bir yaklaşımla sektörel dönüşümün sağlanması ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sunulması temel amaç olarak belirlenmiştir. Dönem sonunda 75 milyon turist ve 65 milyar dolar turizm geliri elde edilmesi amaçlanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

- Turizm hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve niteliğinin artırılması yoluyla sektörün ülke ekonomisine sağladığı katkının kayda değer ölçüde yükseltilmesi öngörülmektedir.
- Turizmin tanıtımı ve yatırımların teşviki amacıyla, özel sektörün finansman temini ve karar alma süreçlerine aktif katılım sağladığı bir yapı olarak Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı'nın kurulması planlanmaktadır.
- Artan turist talebini karşılayabilmek amacıyla, yatırım sürecinde bulunan 212.038 yatak kapasitesine ek olarak, plan döneminde toplam 300.000 yeni yatak kapasitesinin oluşturulması hedeflenmektedir.
- Kişi başına turizm gelirinin artırılmasına yönelik olarak; yüksek gelir potansiyeli taşıyan turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, ziyaretçilerin

konaklama süresinin uzatılması, konaklama dışı harcama alanlarının artırılması ve harcama eğilimi yüksek turist gruplarına erişimin sağlanması amaçlanmaktadır.

- Gastronomi, golf, sağlık, kruvaziyer, düğün, inanç, kongre ve alışveriş turizmi gibi yüksek gelir getirili turizm türlerine yönelik talebin yoğunlaştığı pazarlar belirlenecek; bu pazarlardan gelen ziyaretçi sayısının artırılmasına yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütülecektir.
- Deniz turizminin geliştirilmesi amacıyla, talep düzeyi ve doğal koşullar dikkate alınarak projelendirilen yat limanlarının yapılabilir bulunması halinde, bu yatırımların Kamu-Özel İş birliği (KÖİ) modeliyle gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Plan dönemi içinde hayata geçirilecek yatırımlar sonucunda yaklaşık 4.500 yat kapasiteli bağlama alanı artışı öngörülmektedir.
- İstanbul'un kruvaziyer seyahatlerinin başlangıç ve bitiş noktası haline getirilmesi amacıyla yeni bir kruvaziyer limanının inşaa edilmesi planlanmaktadır.
- Harcama potansiyeli yüksek ziyaretçilerin başlıca turistik destinasyonlara erişimini kolaylaştırmak üzere business class ve comfort class seyahat imkânları yaygınlaştırılacak ve bu sınıflardaki sefer sayılarında artış sağlanacaktır.
- Turistik tren seferlerinin uygulamaya alınması planlanmaktadır.
- Her bir destinasyon özelinde strateji belgeleri, master planlar ve fiziki planlar hazırlanarak bu doğrultuda projeler hayata geçirilecektir.
- Turizm bölgelerinde içme suyu, kanalizasyon, katı atık bertarafı ve atık su arıtma sistemlerine yönelik altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir.
- Nitelikli personel istihdamının kolaylaştırılması ve personelin barınma ihtiyaçlarının daha uygun koşullarda karşılanabilmesi amacıyla turizm tesislerine personel lojman alanı tahsis edilecektir.
- Turizmde dijitalleşme düzeyinin ve sektörün dijital dönüşüme yatkınlığının tespitine yönelik araştırmalar yapılacaktır.
- Turizm sektöründe ürün geliştirme, tanıtım ve pazarlama süreçlerinde kullanılmak üzere büyük verinin toplanması ve analizine ilişkin çalışmalar yürütülecektir.
- Teknoloji destekli olarak ziyaretçi deneyimini iyileştirmeye yönelik projeler geliştirilecektir.

- Yurt dışı kaynaklı mobil ve internet tabanlı uygulamalara yönelik mali düzenlemeler başta olmak üzere, ilgili alanlarda Türkiye Cumhuriyeti mevzuatının uyumlaştırılması sağlanacaktır.

2.2.12. On İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2024-2028)

Değişen tüketici eğilimleri ve küresel dinamikler doğrultusunda, Türkiye turizm sektöründe çeşitliliğin artırılması, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve harcama potansiyeli yüksek ziyaretçilerin ülkeye çekilmesiyle kişi başına düşen turizm gelirinin artırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, varış noktası yönetimi yaklaşımıyla sektörde yeşil ve dijital dönüşümün gerçekleştirilmesi, koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Alternatif turizm ürünlerinin tanıtımı özellikle yükselen pazarlardaki ülkeler ile Amerika ve Uzak Doğu gibi uzak pazarlara yönelik olarak, nitelikli turizm faaliyetleri ve üst gelir grubu odaklı stratejilerle yürütülecektir. Turizmde nitelikli istihdamın artırılması amacıyla, yıl geneline yayılan iş olanakları sunulacak; mesleki ve teknik eğitim programları ile işbaşı uygulamaları etkin şekilde hayata geçirilecektir. Sağlık turizmi özelinde ise hizmet kapasitesi geliştirilecek, akreditasyon süreçleri yürütülecek ve uluslararası tanıtım faaliyetleri yoğunlaştırılacaktır. 2053 vizyonu çerçevesinde, gelişmiş yeşil altyapı ve yapay zekâ destekli dijital teknolojiler ile Türkiye'nin turizm gelirlerinde dünyada ilk üç ülke arasına girmesi hedeflenmekte; bu doğrultuda sektör, nitelikli işgücü, güçlü altyapısı ve yenilikçi hizmet sunumlarıyla küresel bir marka haline gelecektir. Ayrıca, spor altyapısının güçlendirilmesi ve büyük organizasyonlara ev sahipliği aracılığıyla spor turizmi geliştirilecek; sağlık turizminde ise Türkiye'nin ileri ağ teknolojileri ile robotik sağlık hizmetlerinin öncüsü olarak konumlanması amaçlanmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024).

On ikinci planda 82,3 milyon turist ve 100 milyar dolar turizm geliri elde edilmesi amaçlanmıştır. On İkinci Kalkınma Planında yer alan ait ilke ve politikalar şunlardır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024):

- Turizm sektörünün sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda doğal, tarihi ve sosyal çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşımla faaliyet göstermesi sağlanacak ve sektörde yeşil dönüşüm süreci hızlandırılacaktır.
- Turizm faaliyetlerinin çevresel etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla, su ve atık yönetimi ile enerji verimliliği dikkate alınacaktır.
- Turizm sektörünün iklim değişikliğine uyum kapasitesi artırılacaktır.

- “Sürdürülebilir Turizm Programı” kapsamında turizmde yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir. Yeşil dönüşümün sağlanması amacıyla turizm sektörüne yönelik yenilikçi finansman modelleri geliştirilecektir.
- Yerel ekonomilerin desteklenmesi sağlanarak kapsayıcı bir turizm sektörü oluşturulacaktır.
- Turizmin çevresel, sosyal ve kültürel dokular üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkilerin azaltılması amacıyla, ziyaretçilerin “sorumlu turizm anlayışı” konusunda bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir.
- Turizm sektörünün hızla değişen talep yapısına uyum sağlayabilmesi amacıyla dijital dönüşüme entegrasyonu desteklenecektir.
- Rekabetçi ve hızla değişen talep koşullarına uyum sağlayabilen bir turizm sektörü oluşturulması amacıyla, hizmet kalitesinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Turizm sektöründe çalışma koşullarının iyileştirilmesi, yıl boyu istihdamın sağlanması, sektör ihtiyaçlarına uygun olarak mesleki eğitim müfredatının güncellenmesi ve nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik uygulamalı eğitim programlarının geliştirilerek sürdürülmesi hedeflenmektedir.
- Varış noktası yönetimi kapsamında, ilgili örgütlenmeye yönelik hukuki altyapı oluşturulacak, pilot uygulamalar hayata geçirilecek ve bu yapının etkin işleyişi için gerekli insan kaynağı kapasitesi oluşturulacaktır.
- Ziyaretçi başına turizm gelirin artırılması amacıyla yüksek gelir getirili turizm türleri geliştirilecek; bu doğrultuda turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesini desteklemek üzere mevzuat çalışmaları yapılacak, planlı gelişimi sağlamak için ana plan ve strateji belgeleri hazırlanacak, belirlenen turizm alanlarında karma kullanım modelinin uygulanabilirliği değerlendirilecek ve sürdürülebilir yaklaşımla turizm yatırımlarına yönelik planlama, arazi tahsisi ve altyapı yatırımları sürdürülecektir.
- Kültür ve turizm güzergâhları geliştirilerek, ziyaretçilerin konaklama süresinin uzatılması ve kişi başına düşen harcama miktarının artırılması hedeflenmektedir.
- Turizmden elde gelirlerin artırılması, mevcut turizm pazarlarının güçlendirilmesi, yeni pazarların meydana getirilmesi ve harcama

potansiyeli yüksek ziyaretçilere ulaşılması amacıyla, Türkiye markası altında odaklı ve etkin tanıtım faaliyetleri sürdürülecek; değişen tüketici eğilimleri ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda yeni tanıtım stratejileri belirlenecek ve özellikle Amerika ile Uzak Doğu ülkeleri başta olmak üzere, turist potansiyeli yüksek pazarlarda tanıtım çalışmaları yürütülecektir.

- Turizm sektörünün daha etkin analiz edilebilmesi amacıyla veri altyapısı güçlendirilecek; dijital araçlar kullanılarak veri toplama, analiz ve raporlama işlevlerini yerine getirecek bir turizm karar destek platformu oluşturulacak, uluslararası istatistiki çerçeveye uygun sürdürülebilirlik ölçüm araçları ve yeni veri setleri geliştirilecek, ayrıca turizmin ekonomik etkilerini arz ve talep yönleriyle değerlendiren turizm uydu hesapları çalışması tamamlanacaktır.

2.2.13. Türkiye Turizm Stratejisi (HEDEF 2023)

Türkiye Turizm Stratejisi, turizm sektöründe kamu ve özel kesimin yönetim ilkeleri çerçevesinde iş birliğini esas alan ve stratejik planlama çalışmalarının yönetim ile uygulama süreçlerine yönelik açılımlar sunmayı amaçlayan bir çalışmadır. Katılımcı planlama anlayışıyla hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı ile üretim, yönetim ve uygulama süreçlerine ilişkin olarak sektöre bir yol haritası sunulması temel hedef olarak belirlenmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesinin temelinde yer alan bu yaklaşım, stratejinin noktasal değil bölgesel, emredici değil yönlendirici, statik değil dinamik bir çerçevede geliştirilmesini mümkün kılmaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007).

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 incelendiğinde, turizm sektörünün güçlendirilmesine yönelik stratejiler ve hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007);

1. Turizmin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda geliştirilmesi, yalnızca çevresel ve kültürel kaynakların korunmasını değil, aynı zamanda istihdam olanaklarının genişletilmesini ve bölgesel kalkınmanın teşvik edilmesini de beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'nin turizmi stratejik bir sektör olarak konumlandırarak, 2023 yılı itibarıyla uluslararası turizm pazarında hem ziyaretçi sayısı hem de turizm gelirleri bakımından ilk beş ülke arasında yer alması ve küresel ölçekte güçlü bir turizm markası haline gelmesi hedeflenmektedir.

2. Turizmin ekonomik büyümeye katkı sağlayacak biçimde yönlendirilmesi amacıyla; fiziksel olarak uygulanabilir, toplumsal faydayı

önceleyen ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini esas alan bütüncül bir planlama yaklaşımının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

- Varış noktası odaklı planlama
- Stratejik planlama

3. Turizm sektöründeki yatırımların artırılmasına yönelik olarak, turizm yatırım projelerini uygulanabilir hale getirecek teşvik mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.

- Teşvikler
- Bürokratik engellerin kaldırılması
- Firmaların Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca belirlenmesi

4. “İyi yönetim” ilkeleri doğrultusunda; ulusal, bölgesel, il ve yerel düzeylerde kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerine etkin katılımını mümkün kılacak bir yapı oluşturulması ve bu doğrultuda konseyler temelinde kurumsal mekanizmaların tesis edilmesi amaçlanmaktadır.

- Yeni kurumsal yapının oluşumu için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi
- Ulusal ve bölgesel bazda turizm sektörünün koordinasyonunu sağlayacak konseylerin oluşumu

• İl bazında turizm gelişiminin sağlanması amacıyla ilde yer alan tüm paydaşları temsil edebilecek turizm konseylerinin geliştirilmesi

5. İç turizmde, toplumun farklı kesimlerine hitap eden kalite ve fiyat düzeyinde turistik ürün alternatiflerinin sunulması gerekmektedir.

- İç turizm pazarının desteklenmesi
- İç Turizm pazarının izlenmesi

6. Turizm sektöründe Ar-Ge faaliyetlerinin kamu, özel sektör ve ilgili kuruluşlar arasında öncelikli bir gündem olarak ele alınması gerekmektedir.

- Markalaşma (uluslararası ve ulusal pazarlarda Türkiye İmajı oluşturulması)
- Sürdürülebilir AR-GE

7. Hızla gelişen turizm sektörünün yoğunlaştığı yerleşim alanlarında altyapı ve ulaşım sorunlarının giderilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır.

- Turizm potansiyeli yüksek alanlarda altyapı eksikliğinin giderilmesi

- Zaman ve güvenlik açısından ön plana çıkan havayolu ulaşımının geliştirilmesi

- Ulaşımda demiryolu taşımacılığının payının arttırılması amacıyla bölgeler arası bağlantıların geliştirilmesi

- Turizmde karayolu ulaşımında güvenliğin ve erişim kapasitesinin arttırılması

- Deniz turizminin geliştirilmesi

8. Ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde markalaşma stratejilerinin geliştirilmesi hedeflenmekte olup, bu kapsamda ulusal tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yanı sıra, destinasyon odaklı tanıtım ve pazarlama uygulamalarının da başlatılması zorunludur.

- Tanıtım faaliyetlerinde süreçlerin belirlenmesi

- Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde alternatif stratejilerin belirlenmesi

- Kamu-özel sektör iş birliği

- İyi imaj yaratılması

9. Turizm eğitiminin meslek odaklı ve ölçülebilir çıktılar sunacak şekilde yapılandırılması önem arz etmektedir.

- Akademik eğitim ile turizm sektörüne nitelikli eleman yetiştirecek mesleki eğitimin entegrasyonu ve eş zamanlı geliştirilmesi

- Yaygın eğitimin kapsamının genişletilerek güçlendirilmesi

- Turizmin ihtiyaç duyduğu nitelikte işgücünün yetiştirilmesinde özel sektörün aktif katılımının sağlanması

- Yaygın ve örgün eğitim programlarının içeriklerinin yenilenmesi ve güncel gereksinimlere uygun hale getirilmesi

- Turizm eğitiminde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ana politika oluşturucu rolünün belirlenmesi

10. Turizm sektörünün tüm bileşenlerinde Toplam Kalite Yönetimi anlayışının etkin biçimde uygulanması gerekmektedir.

- Kalite anlayışı bilinci oluşturmak

- Kaliteyi “ölçülebilir” kılmak

- Planlı gelişme ve mevzuat düzenlemeleri

- Eğitim ile kalitenin artırılması

11. Zengin kültürel ve doğal değerlere sahip kentlerin markalaştırılması ve bu kentlerin turistler için cazibe merkezlerine dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

- Mimari düzenlemeler
- Ulaşım sistemi ile ilgili düzenlemeler
- Kültürel aksların düzenlenmesi
- Fiziksel -sosyal düzenlemeler

12. Alternatif turizm alanları kapsamında sağlık ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizm, yayla turizmi ile kongre ve fuar turizminin öncelikli gelişim alanları olarak belirlenmesi planlanmaktadır.

13. Kitle turizminin yoğun olarak gerçekleştiği bölgelerde altyapının öncelikli şekilde güçlendirilmesi ve turizm sezonunun yılın tamamına yayılmasını destekleyecek düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

- Altyapı
- Turizm ürünü çeşitlenmesi

14. Birden fazla ili içine alan turizm gelişim bölgelerinde, bu alanların etkin varış noktaları haline getirilmesi ve turizmin yerel ile bölgesel kalkınmanın önemli bir aracı olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

- Tematik bölgelerin oluşturulması
- Turizm gelişim bölgelerinde turizm çeşitliliği ve entegrasyonu
- Turizm gelişim bölgelerinde idari yapılanma

15. Belirli bir güzergâhın doğal ve kültürel yapısının korunup yenilenerek, tematik odaklar çerçevesinde turizm amaçlı geliştirilmesi planlanmaktadır.

- Turizm gelişim koridorları
- Turizm gelişim koridorlarında turizm çeşitliliği ve entegrasyonu
- Turizm gelişim koridorlarında idari yapılanma

16. Küresel düzeyde rekabet edebilen, markalaşmış turizm yerleşimlerinin planlanması gerekmektedir.

- Turizm kentleri eylem planı
- Turizm kentlerinde turizm çeşitliliği ve entegrasyonu
- Turizm kentlerinde idari yapılanma

17. Doğa temelli turizmin planlı biçimde geliştirilmesi hedeflenmektedir.

3. Sonuç

Turizm politikası, yalnızca ekonomik kazançların artırılmasına odaklanan bir strateji olmaktan çok daha fazlasıdır; toplumsal gelişme, çevresel koruma, kültürel sürdürülebilirlik ve uluslararası ilişkiler gibi çok yönlü hedefleri kapsayan, dinamik ve kurumsal bir politika alanıdır. Bu bağlamda, turizm politikası; devletin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi hedefleriyle uyumlu biçimde şekillenen ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesine doğrudan katkı sağlayan bütüncül bir kamu politikası olarak değerlendirilmelidir. Dinamik yapısı, çok aktörlü işleyişi ve esnek uygulama kapasitesiyle turizm politikası, değişen küresel ve yerel koşullara adaptasyonu mümkün kılan stratejik bir araç niteliği taşımaktadır.

Turizm politikasının amaç ve hedefleri doğrultusunda, etkili bir planlama süreci, işlevsel bir örgütlenme yapısı, yeterli finansman kaynağı, güçlü bir yasal çerçeve ve aktörler arası iş birliği gereklidir. Bu bağlamda, turizm politikası yalnızca teknik bir planlama süreci olarak değil, aynı zamanda sosyal adaletin sağlanması, istihdamın artırılması, kültürel değerlerin korunması ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması gibi sosyo-politik amaçlara da hizmet eden çok katmanlı bir politika alanı olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla, turizm politikasının oluşturulması ve uygulanmasında, yalnızca ekonomik rasyonalite değil; toplumsal duyarlılık, çevresel bilinç ve kültürel bütünlük ilkeleri de gözetilmelidir. Bu yaklaşım hem turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğini sağlamak hem de toplumsal refahı artırmak açısından kritik öneme sahiptir.

Türkiye’de turizm politikalarının gelişimi, tarihsel süreç içinde ekonomik, siyasi ve toplumsal değişimlerle şekillenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1960’ların başına kadar geçen süre zarfında, turizm sektörü daha çok sivil girişimlerle ve sınırlı kamu müdahalesiyle gelişmiş; Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu gibi öncü yapılar sektörel organizasyonun ilk örneklerini oluşturmuştur. Bu dönemde turizme ilişkin yasal ve kurumsal altyapı sınırlı düzeyde gelişse de 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu gibi düzenlemeler sektöre yönelik yatırım ortamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

1961 Anayasası ile başlayan planlı kalkınma dönemi ise turizm politikalarının daha rasyonel, koordineli ve çok yönlü bir çerçevede ele alınmasını mümkün kılmıştır. Beş yıllık kalkınma planları, turizmi hem ekonomik büyüme hem de dış ödemeler dengesini iyileştirme aracı olarak konumlandırmış, kamu sektörüne sektörel planlama, altyapı geliştirme, eğitim, fiyat politikası ve denetim gibi kritik görevler yüklemiştir. Bu dönemde turizm politikaları, esnekliği ve çok boyutluluğu ile ön plana çıkmış; genel

ekonomi politikalarıyla uyumlu bir biçimde bölgesel kalkınmaya, istihdama ve gelir dağılımının iyileştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Türkiye’de planlı kalkınma dönemleri boyunca hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Türkiye Turizm Stratejisi, turizm sektörünü ekonomik büyüme, döviz girdisi sağlama, bölgesel kalkınma ve istihdam yaratma aracı olarak değerlendirmiştir. 1963-1983 arasındaki dört Beş Yıllık Kalkınma Planında Türkiye’de turizmin geliştirilmesi hedeflenmiş, döviz geliri artırılmak istenmiştir. Birinci Plan’da özel sektör yatırımları, tanıtım ve öncelikli bölgeler (Marmara, Ege, Antalya) vurgulanırken; İkinci Plan’da kitle turizmi, altyapı ve eğitim ön plana çıkmıştır. Üçüncü Plan’da ekonomik kriz nedeniyle hedeflere ulaşılammış, personel eğitimi önem kazanmıştır. Dördüncü Plan’da ise kitle turizmi için Organize Turizm Bölgeleri planlanmış, yabancı yatırım ve işletmelere kolaylık sağlanmıştır.

1985 yılından itibaren turizmin altyapı yatırımları, tanıtım faaliyetleri ve insan kaynağının geliştirilmesine yönelik politikalar belirginleşmiş; sektör hem kamu hem de özel teşviklerle desteklenmiştir. Beşinci ve Altıncı Plan dönemlerinde sektöre yönelik devlet destekleri artarken, turizm gelirleri hedeflerin üzerinde gerçekleşmiş ve turizm çeşitlendirme hedefleri öne çıkmıştır. Yedinci ve Sekizinci Planlar ile sektörde sürdürülebilirlik, kalite ve mevsimsellik sorunlarına çözüm arayışları başlamış; pazarlama, altyapı ve eğitim gibi alanlara odaklanılmıştır. Dokuzuncu ve Onuncu Plan dönemlerinde sektörün yapısal dönüşüm ihtiyacı vurgulanmış; kalite standartlarının yükseltilmesi, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması temel öncelikler arasında yer almıştır.

On Birinci ve On İkinci Kalkınma Planlarında ise değişen küresel eğilimlere uyumlu biçimde dijitalleşme, yeşil dönüşüm, yüksek harcama potansiyeline sahip turistlerin çekilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması gibi hedefler öne çıkmıştır. Bu dönemlerde sektöre yönelik stratejiler daha sofistike hale gelmiş, dijital altyapıların geliştirilmesi, veri temelli karar destek sistemlerinin kurulması ve bölgesel markalaşma stratejileri gibi modern planlama araçları gündeme gelmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ise sektörel gelişimi sürdürülebilirlik, yönetim, altyapı iyileştirme ve markalaşma eksenlerinde ele alarak uzun vadeli vizyon sunmaktadır. Genel olarak incelendiğinde, Türkiye’nin turizm politikaları dönemsel olarak farklılık gösterse de ortak noktalar olarak sürdürülebilirlik, çeşitlendirme, kalite artışı, tanıtım faaliyetlerinin güçlendirilmesi ve kamu-özel sektör iş birliğinin artırılması ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda turizm sektörü, Türkiye’nin ekonomik kalkınma süreçlerinde stratejik bir rol oynamaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de turizm politikaları yalnızca ekonomik kazanç sağlama amacıyla değil, aynı zamanda sosyal kalkınma, kültürel sürdürülebilirlik, çevresel koruma ve uluslararası iş birliği gibi çok yönlü hedeflerle şekillenmiş; planlı kalkınma döneminden itibaren devletin stratejik öncelikleriyle uyumlu bir kamu politikası niteliği kazanmıştır. Kalkınma planı dönemlerinde turizmin döviz girdisi sağlama, altyapı geliştirme ve insan kaynağına yatırım yapma öncelikleri belirlenmiş; sonraki yıllarda sürdürülebilirlik, kalite, çeşitlendirme ve dijitalleşme gibi modern yaklaşımlar benimsenmiştir. Böylece turizm, sadece ekonomik değil, toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliği gözeten stratejik bir sektör olarak Türkiye’nin kalkınmasında önemli bir rol oynamaya devam etmektedir.

Kaynakça

- Akça, Y. (2016). Türkiye'nin kalkınma planlarında turizm politikası. International Conference on Eurasian Economics. 29-31 Ağustos 2016 Macaristan
- Cünedioğlu, A. (2001). Türkiye' Avrupa Birliğine Entegrasyonu Sürecinde Turizm Sektörüne Yönelik Teşvik Politikaları ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara
- Demirkol, Ş. Ve Oktay, K. (2004). Turizm Politikalarına Alternatif Yaklaşımlar. Sakarya Kitabevi, Sakarya
- Diñer, M.Z. ve Çetin, G. (2015). Kalkınma planlarında turizm. Küçükaltan, D., Çeken, H. ve Mercan, Ş.O. (Ed.). Turizm Politikası ve Planlaması. Detay Yayıncılık, Ankara
- Hazar, A. (2003). Turizm Ders Kitabı. Tutibay Yayınları, Ankara
- Kılınç, İ. (2024). Türkiye'de uygulanan kalkınma planlarının turizm sektörü açısından incelenmesi. Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(3), 475-490.
- Mercan, Ş. O. (2015). Turizm politikasının tanımı, özellikleri ve turizm politikasını oluşturan elemanlar. Küçükaltan, D., Çeken, H. ve Mercan, Ş.O. (Ed.). Turizm Politikası ve Planlaması. Detay Yayıncılık, Ankara
- Olalı, H. (1982). Turizm Politikası ve Planlaması. Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir
- Olalı, H. (1990). Turizm Politikası ve Planlaması. Yön Ajans, İstanbul
- Sezgin, O. M. (2001). Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı. Detay Yayıncılık, Ankara
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf E.T.:20.09.2025
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1968). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf E.T.:20.09.2025
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1972). Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıl 1973-1977. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma-Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf E.T.:20.09.2025
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf E.T.:20.09.2025

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1985). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf> E.T.:20.09.2025
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1990). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1990-1994.pdf> E.T.:20.09.2025
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1996). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1990-1994.pdf> E.T.:20.09.2025
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma-Plani-2001-2005.pdf E.T.:20.09.2025
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/03/Dokuzuncu_Kalkinma-Plani_2007-2013.pdf E.T.:20.09.2025
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma-Plani-2019-2023.pdf E.T.:20.09.2025
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf E.T.:20.09.2025
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara: Kalkınma Bakanlığı https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/06/Onuncu_Kalkinma-Plani-2014-2018.pdf E.T.:20.09.2025
- Tunç, A. ve Saç, F. (1998). Genel Turizm Gelişimi-Geleceği. Detay Yayınevi, Ankara
- Türkiye Turizm Stratejisi 2023 (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Usta, Ö. (1988). Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım. Sümül Basımevi, İstanbul
- Usta, Ö. (1996). Turizm. Altın Kitaplar, İstanbul
- Yeşiltaş, M. (2015). Turizm sektöründe planlama, planlamanın önemi ve türleri. Küçükaltan, D., Çeken, H. ve Mercan, Ş.O. (Ed.). Turizm Politikası ve Planlaması. Detay Yayıncılık, Ankara